

COEN | Conjunctuurenquête Nederland

een samenwerking tussen CBS, de Kamer van Koophandel, EIB, MKB-Nederland en VNO-NCW

Nog geen herstel economische klimaat in Zuidwest-Nederland, wel tendens tot stabilisatie.

Derde meting, 2^e kwartaal 2009

Over COEN:

De ConjunctuurEnquête Nederland (COEN) is het gezamenlijke conjunctuuronderzoek van VNO-NCW, MKB Nederland samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Kamers van Koophandel en het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (EIB). Dit onderzoek brengt vier keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen van het Nederlandse bedrijfsleven in kaart, uitgesplitst naar regio en bedrijfstak. Daarbij wordt in de analyse en de vraagstelling ingespeeld op actuele ontwikkelingen. Door de intensieve samenwerking van de partijen aan het conjunctuuronderzoek, dalen de administratieve lasten in verband met deze conjunctuurenquêtes met 25%, terwijl de kwaliteit van de statistiek verbetert en de onderzoekskosten dalen. De enquête is gebaseerd op kwalitatieve verwachtingen van ondernemingen en geeft daarom meer een stemmingsbeeld van ondernemingen over de huidige en toekomstige gang van zaken dan een kwantitatief beeld over die gang van zaken.

Conjunctuur Barometer Zuidwest-Nederland gestegen

1. Algemene beeld

Kleine stijging Conjunctuur Barometer

Het algemene beeld dat uit de meting in het 2de kwartaal 2009 naar voren komt is van een bedrijfsleven dat nog altijd in zwaar weer verkeert. Wel lijkt het erop dat de neergaande beweging wordt afgeremd. Het aandeel bedrijven dat een verdere verslechtering van het economisch klimaat verwacht is gedaald. Van euforie is echter geen sprake. Steeds meer ondernemers verwachten een stabilisatie van het huidige (lage) niveau. Een beperkte groep spreekt van een verbetering.

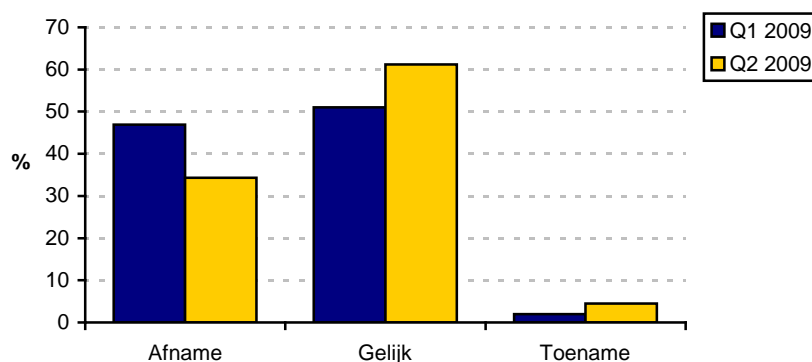
Een en ander vertaalt zich in een licht gestegen stand van de Conjunctuur Barometer Zuidwest-Nederland. Deze is gebaseerd op de verwachtingen voor de indicatoren omzet, export, orderontvangst en werkgelegenheid. In het 1ste kwartaal van 2009 had de barometer (schaal van 0-200) nog een waarde van 19 punten, in het 2de kwartaal stijgt deze naar 31 punten. Ondanks deze stijging blijft de score binnen de puntenrange van 'zeer pessimistisch'.

Vooraf het aantal ondernemingen dat een (verdere) daling van productie, omzet en orderontvangst verwacht is ten opzichte van het vorige kwartaal gedaald. Dit is ten goede gekomen aan de categorie 'gelijk gebleven'. Van echt herstel is nog geen sprake. De verwachtingen met betrekking tot de personeelsontwikkeling zijn verder verslechterd.

Onderstaande figuur is illustratief voor de actuele situatie. Het aandeel bedrijven dat het volgende kwartaal een verslechtering van het economisch klimaat verwacht daalt van 47% naar 34%. Het aandeel 'gelijk gebleven' stijgt van 51% naar 61%. Slechts een klein percentage (5%) verwacht een verbetering van het economisch klimaat (was 2%).

Verwachtingen Zuidwest-Nederlandse ondernemers met betrekking tot de ontwikkeling van het economisch klimaat (Q1 2009 en Q2 2009)

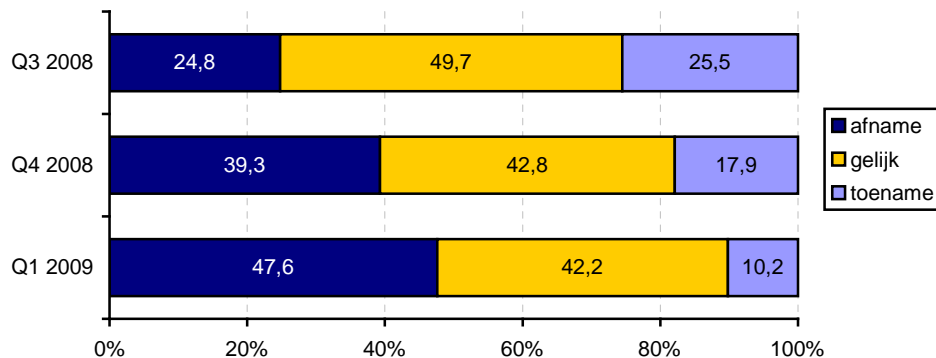
Bron: COEN

1. Omzetontwikkeling

Bijna helft bedrijfsleven meldt krimp van omzet in 1ste kwartaal 2009

De economie van Zuidwest-Nederland verkeert overduidelijk in zwaar weer. In het eerste kwartaal van 2009 registreerde zo'n 48% van alle bedrijven een daling van de omzet ten opzichte van het vierde kwartaal van 2008. Ter vergelijking, in het 4de kwartaal van 2008 was dat 39%, in het 3de kwartaal van 2008 25%. Dit geeft aan dat de groep bedrijven, die met een dalende omzet te maken heeft, de afgelopen drie kwartalen aan het groeien is. Landelijk ligt het percentage krimpbedrijven 2 procentpunten lager en het percentage groeibedrijven 2 procentpunten hoger. Zuidwest-Nederland doet het dus iets slechter, echter groot is het verschil niet.

Gerealiseerd omzetontwikkeling bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

Bron: COEN

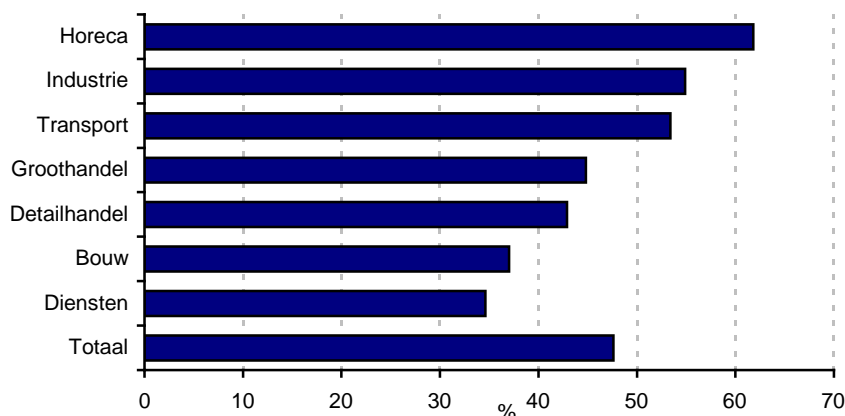
Grote en kleine bedrijven worden even zwaar getroffen

De verschillen naar bedrijfsgrootte zijn beperkt. Dit betekent dat zowel grote als kleine bedrijven gebukt gaan onder de crisis. Ter illustratie, van de kleinere bedrijven (minder dan 20 werkzame personen) meldt 48% van de bedrijven een omzetsdaling, bij de 50-plus bedrijven is dit 50%.

Crisis vooral zichtbaar bij horeca, industrie en transport

Er is geen sector die de dans ontspringt. Wel zijn er duidelijke verschillen. Extra hard getroffen is de horeca. In deze sector heeft bijna 62% van de ondernemers in het eerste kwartaal van 2009 de omzet zien dalen. In het vierde kwartaal van 2008 was dit overigens nog hoger (66%). Na de horeca volgt de industrie met een aandeel krimpbedrijven van 55%. Ook de transportsector (53%) wordt bovengemiddeld getroffen. De bouw (37%) en de dienstensector (35%) doen het minder slecht.

Aandeel bedrijven in Zuidwest-Nederland met een daling van de omzet in het 1ste kw. 2009

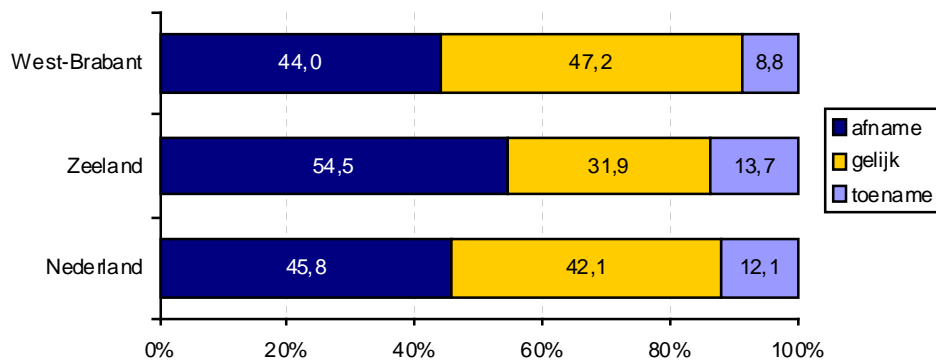

Bron: COEN

In Zeeland meer bedrijven geraakt door economische crisis

Het Zeeuwse bedrijfsleven laat in het eerste kwartaal van 2009 een teleurstellende omzetontwikkeling zien. Bijna 55% van de bedrijven zag de omzet dalen, in West-Brabant was dit 44%. Opvallend is wel dat het aandeel bedrijven dat een omzettoename heeft bewerkstelligd in Zeeland ook hoger ligt dan in West-Brabant (13,7% versus 8,8%). In West-Brabant is de groep 'gelijkblijvers' met 47% het grootst. Dit beeld duidt erop dat er momenteel in Zeeland grotere verschillen in ontwikkeling tussen bedrijven en sectoren zijn dan in West-Brabant.

Omzetontwikkeling bedrijfsleven West-Brabant, Zeeland en Nederland in 1ste kwartaal 2009

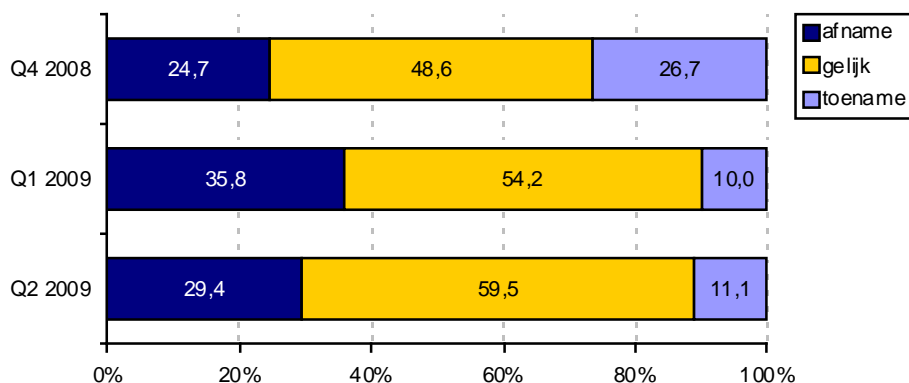

Bron: COEN

Veel bedrijven verwachten dat het dieptepunt is bereikt

Wanneer naar de verwachtingen van de ondernemers wordt gekeken, blijkt dat het aandeel bedrijven dat een (verdere) daling van de omzet verwacht is gedaald. Voor het eerste kwartaal van 2009 verwachtte nog 36% een daling, voor het tweede kwartaal is dit circa 29%. Vooral de groep bedrijven die een gelijkblijvende omzet verwacht is toegenomen (van 54% naar bijna 60%). Aangezien de groep met een toename slechts marginaal groter is geworden, verwacht men dus vooral een stabilisatie en nog geen herstel. Uit de COEN-metingen blijkt dat het voor ondernemers moeilijk is om voorspellingen te doen. Zo voorspelde eind vorig jaar 36% van de ondernemers een daling in het eerste kwartaal van 2009, terwijl dit in werkelijkheid 48% was. Dit geeft aan dat de onzekerheidsmarge van de voorspellingen vrij groot is.

Verwachte omzetontwikkeling bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

Bron: COEN

De tendens tot stabilisatie van de omzetontwikkeling geldt niet voor alle sectoren. De horeca, de transportsector en de groothandel verwachten een verdere verslechtering. De industrie en de dienstensector zien wat licht aan het einde van de tunnel.

Opmerkelijk zijn ook de resultaten van de twee subregio's binnen Zuidwest-Nederland. Zeeland heeft twee gezichten. Het aandeel 'stijgers' is duidelijk toegenomen naar bijna 19%, maar ook het aandeel 'dalers' is gegroeid naar circa 37%. Beide groepen zijn in West-Brabant duidelijk kleiner (stijgers: 8%; dalers: 25%). Waarschijnlijk dat seizoensinvloeden hier een rol spelen. Zo is het toeristische seizoen weer geopend en veel bedrijven in Zeeland zullen van de toestroom van mensen profiteren. Echter ook bij de industrie en groothandel zien we een stijging.

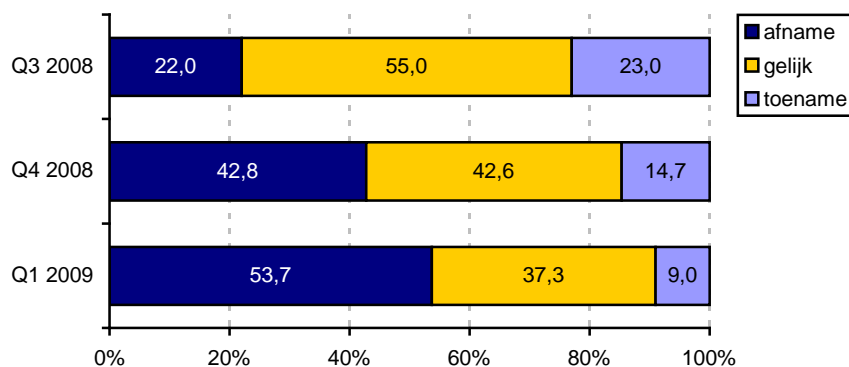
2. Exportontwikkeling

Export flink ingezakt

Als we binnen de omzetontwikkeling specifiek kijken naar de ontwikkeling van de export in het eerste kwartaal 2009, zien we een sterk verslechterd exportresultaat. Meldde over het 3de kwartaal van 2008 nog 'slechts' 22% van bedrijven een daling van de export, over het 1ste kwartaal van 2009 was dat bijna 54%. Ook hier blijft Zuidwest-Nederland iets achter bij het landelijk resultaat. Zo heeft in heel Nederland 51% van de bedrijven het exportresultaat zien dalen en 11% meldt een toename.

De industrie en de groothandel hebben hun buitenlandse omzetten het meest zien teruglopen. Bij ruim de helft van de bedrijven in deze sectoren laat de export een neerwaartse beweging zien. In de transportsector (40%) maar vooral in de dienstensector (13%) ligt de krimp op een lager niveau.

Gerealiseerd exportontwikkeling bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

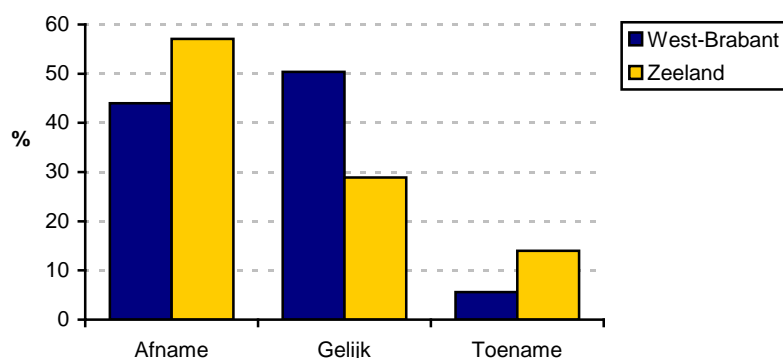

Bron: COEN

Vooral Zeeuwse exporteurs in het rood

Binnen Zuidwest-Nederland hebben vooral de Zeeuwse exporteurs het moeilijk. Bij ongeveer 57% van de bedrijven in Zeeland is de export gedaald. In West-Brabant is dat 44%. West-Brabant kent vooral een grote groep bedrijven met een gelijk gebleven exportresultaat (50%). Net als bij de totale omzet ligt het aandeel 'stijgers' in Zeeland hoger dan in West-Brabant (14% versus 6%). De Zeeuwse 'stijgers' zitten vooral in de industrie en groothandel.

Gerealiseerd exportontwikkeling in West-Brabant en Zeeland in het eerste kwartaal 2009

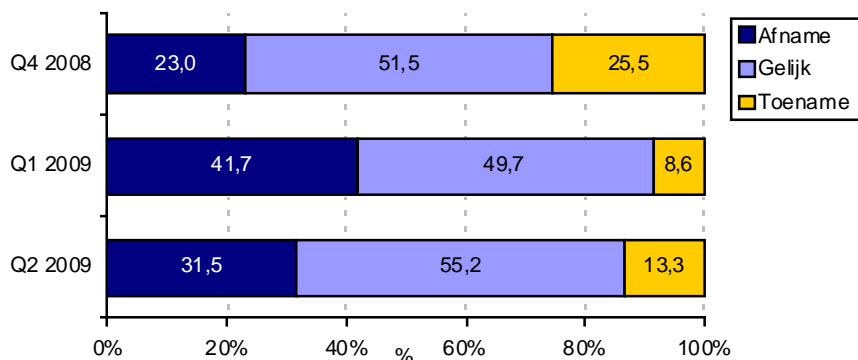

Bron: COEN

Vrije val export lijkt af te remmen

De verwachtingen met betrekking tot de export voor het tweede kwartaal 2009 zijn minder slecht dan bij de vorige meting. Het aandeel bedrijven dat een toename van de export verwacht is gestegen van 8,6% naar 13,3%. De grootste groei is zichtbaar bij de groep 'gelijkblijvers'. Dit aandeel is gestegen van 49,7% naar 55,2%. Zo'n 32% verwacht een (verdere) verslechtering van het exportresultaat in het 2de kwartaal 2009 (was 42%).

Verwachte exportontwikkeling bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

Bron: COEN

Zeeland: meer pessimisten én optimisten

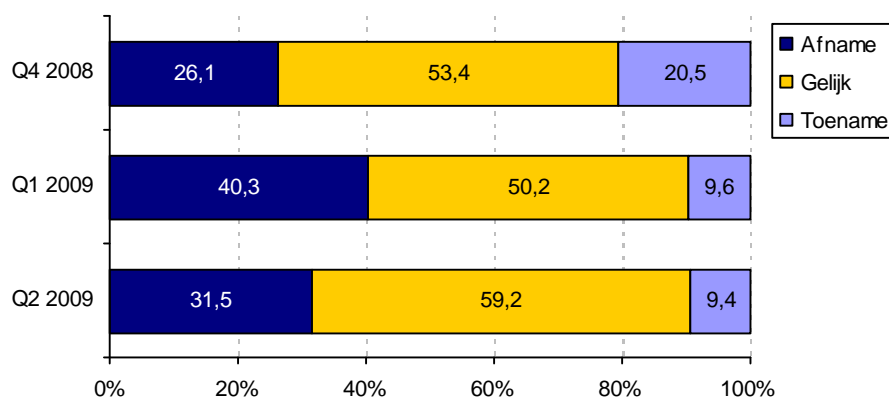
De verwachtingen van de Zeeuwse exporteurs laten een duidelijk afwijkend beeld zien. Bijna 29% van de ondernemers verwacht een hogere export in het komende kwartaal. Ter vergelijking, in West-Brabant is dit slechts 6%. Blijkbaar waren veel Zeeuwse ondernemers al dusdanig ver weggezakt dat het eigenlijk alleen nog maar beter kan. Tegelijkertijd, zien we echter ook dat een relatief grote groep bedrijven (33%) dat nog een exportdaling voorziet (West-Brabant: 27%).

3. Orderontvangst

Nog geen toename orderontvangst

Ook wanneer naar de verwachte orderontvangst wordt gekeken (over het algemeen een goede 'barometer'), blijkt dat ondernemers nog geen opgaande lijn zien. Slechts iets meer dan 9% van de ondernemers verwacht een toename van de orderontvangst. Dit is min of meer gelijk aan de verwachting voor het eerste kwartaal. Wel zien we ook hier een groter aandeel dat uitgaat van een onveranderde situatie (van 50,2% naar 59,2%). Bijna 32% ziet de orderontvangst (verder) teruglopen (was 40%). Landelijk is zowel de groep stijgers (12%) als de groep dalers (36%) groter dan in Zuidwest-Nederland.

Verwachte orderontvangst bedrijfsleven Zuidwest-Nederland per kwartaal

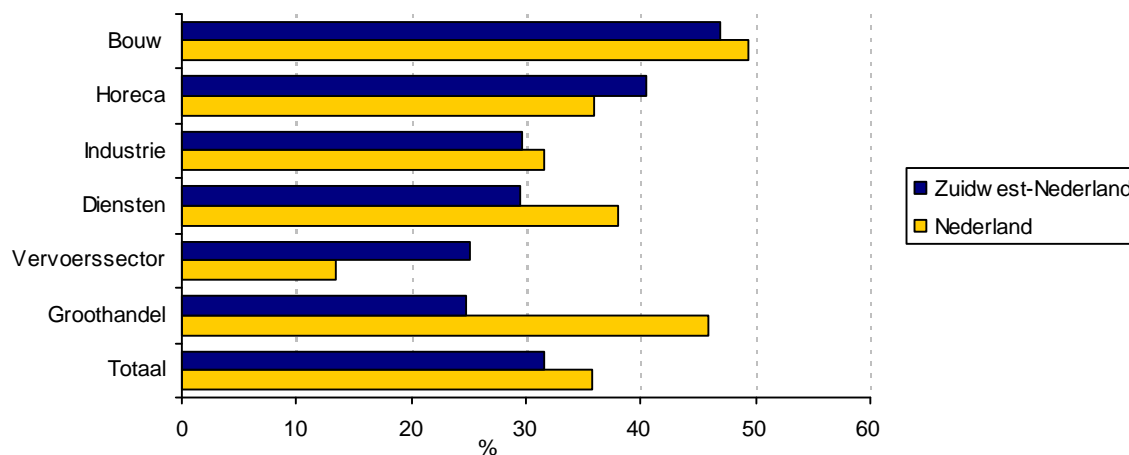

Bron: COEN

Vooraf bouwsector ziet orderontvangst teruglopen

De bouwsector is het meest negatief over de ontwikkeling van de orderontvangst. In Zuidwest-Nederland verwacht bijna 47% van de ondernemers een daling van de orderontvangst in het 2de kwartaal 2009. Landelijk is dit zelfs bijna 50%. Dit bevestigt de vele sombere signalen die uit de bouwsector komen. Ook veel horecaondernemers zien het aantal orders teruglopen. In Zuidwest-Nederland gaat het om meer dan 40% (landelijk 36%). Opvallend is wel dat de horeca ook het grootste aandeel 'stijgers' kent (ruim 20%). Het gaat hier waarschijnlijk om ondernemers die profiteren van toeristen en recreanten (seizoensinvloeden). De sectoren met het laagste aandeel 'dalers' zijn de vervoerssector (25,1%) en de groothandel (24,8%).

Aandeel bedrijven dat een daling van de orderontvangst in het komende kwartaal verwacht

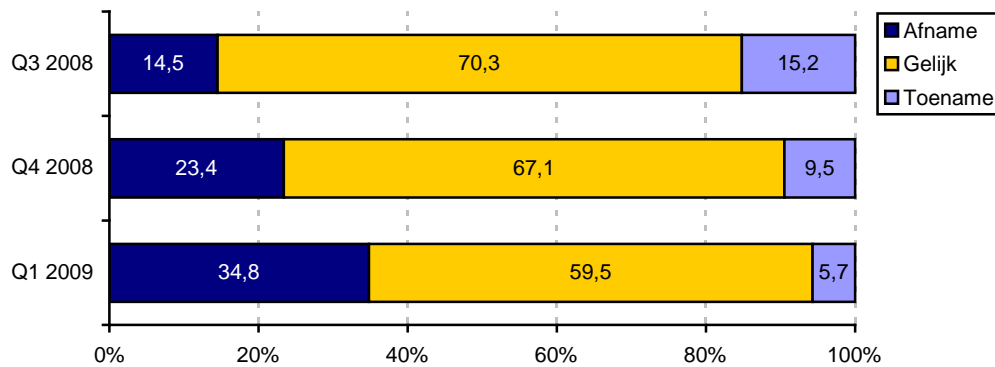
Bron: COEN

3. Werkgelegenheid

Steeds meer bedrijven melden krimp werknemersbestand

De negatieve ontwikkelingen in productie/omzet/orderontvangst beginnen zich door te vertalen naar veranderingen in de personeelsomvang. In totaal heeft bij 35% van de ondernemers in het 1ste kwartaal een afname van de personeelssterkte plaatsgevonden. In het 4de kwartaal 2008 was dat nog 23%. Nog maar 6% van de ondernemers heeft het personeelsbestand zien toenemen (was bijna 10%). Per saldo weet toch nog zo'n tweederde van de ondernemers de personeelssterkte dus in ieder geval nog op peil te houden of zelfs te vergroten. In Zuidwest-Nederland is de werkgelegenheidsontwikkeling iets ongunstiger dan landelijk (stijgers: 8,0%; dalers: 31,7%).

Ontwikkeling van de personeelssterkte in Zuidwest-Nederland per kwartaal

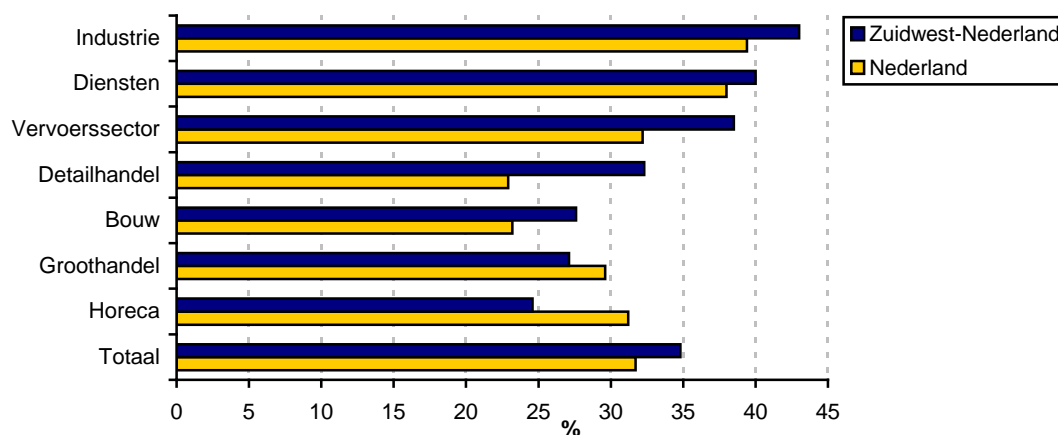

Bron: COEN

Afname personeelssterkte het grootste binnen de industrie

Ondanks het feit dat alle sectoren getroffen worden door de economische crisis zijn er wel duidelijke verschillen qua werkgelegenheidsontwikkeling. Binnen de industrie in Zuidwest-Nederland heeft 43% (landelijk: 39%) van de ondernemers de personeelssterkte teruggeschoefd. Bij de vorige meting was dat nog geen 27%. De situatie is dus aanzienlijk verslechterd. Opvallend is dat zo'n 40% van bedrijven uit de dienstensector in hun personeelsbestand heeft gesneden. Deze sector was tot nu toe minder getroffen door de crisis. Een andere sector met een hoog aandeel krimpbedrijven (39%) is de vervoerssector. Voor deze sector is het verschil met het landelijk cijfer (32%) relatief groot. Dit geldt nog sterker voor de detailhandel. In Zuidwest-Nederland komt het aandeel van deze sector uit op 32%, landelijk is dat 23%. De bouw, groothandel en horeca schommelen rond de 25%.

Aandeel bedrijven met een afname van de personeelssterkte in het 1ste kwartaal 2009 per sector

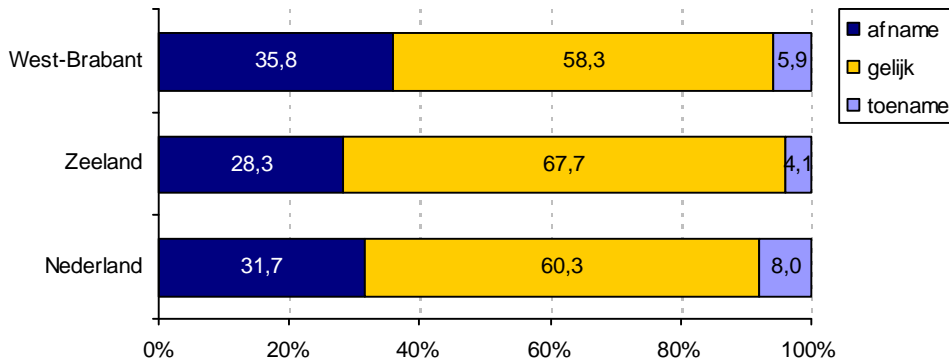

Bron: COEN

Ongunstige werkgelegenheidsontwikkeling vooral in West-Brabant

Binnen Zuidwest-Nederland staat de werkgelegenheid vooral in West-Brabant onder druk. Hier heeft 36% van de bedrijven de personeelssterkte terug zien lopen, in Zeeland is dat 28%. Zeeland kent verhoudingsgewijs een hoog percentage bedrijven met een stabiel personeelsbestand. Het aandeel bedrijven met een toename van de personeelssterkte ligt zowel in West-Brabant (5,9%) als in Zeeland (4,1%) onder het landelijke niveau (8,0%).

Ontwikkeling personeelssterkte in het 1ste kwartaal 2009 per regio

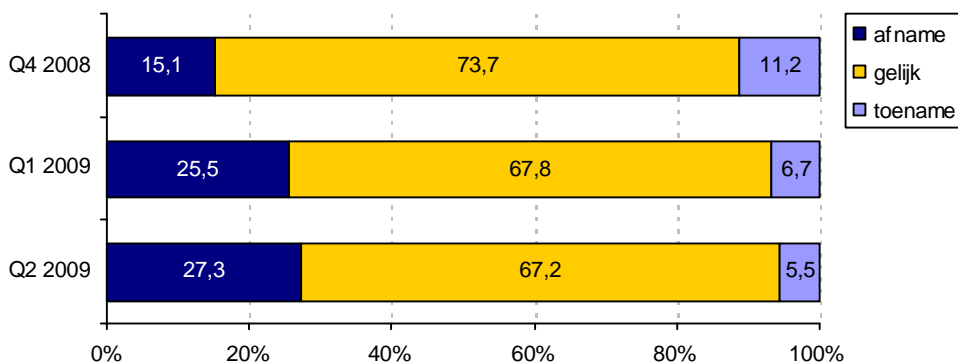

Bron: COEN

Geen verbetering in zicht

Veel conjunctuurindicatoren laten bij de verwachting een verschuiving zien van 'afname' naar 'gelijk'. Bij de werkgelegenheid is echter sprake van een verdere verslechtering. Ruim 27% verwacht het komende kwartaal een krimp van het werknemersbestand, bij 67% blijft deze op peil en een kleine 6% gaat uit van een toename. Landelijk ligt het percentage krimpbedrijven twee procent hoger. De regionale verschillen binnen Zuidwest-Nederland zijn minimaal. Dat geldt niet voor de sectorale verschillen. Nog altijd snijdt de industrie het meest in haar personeelsbestand, deze sector wordt ook gekenmerkt door relatief veel uitzendwerk. Bijna 36% van de industriële ondernemers zegt het komende kwartaal de personeelssterkte te verkleinen. Ook de vervoerssector (34%) kent verhoudingsgewijs veel krimpbedrijven. In de detailhandel ligt dit aandeel met 16% het laagst. Van de bouwbedrijven zegt bijna 28% te snijden in de personeelsomvang.

Verwachte ontwikkeling van de personeelssterkte in het komende kwartaal in Zuidwest-Nederland

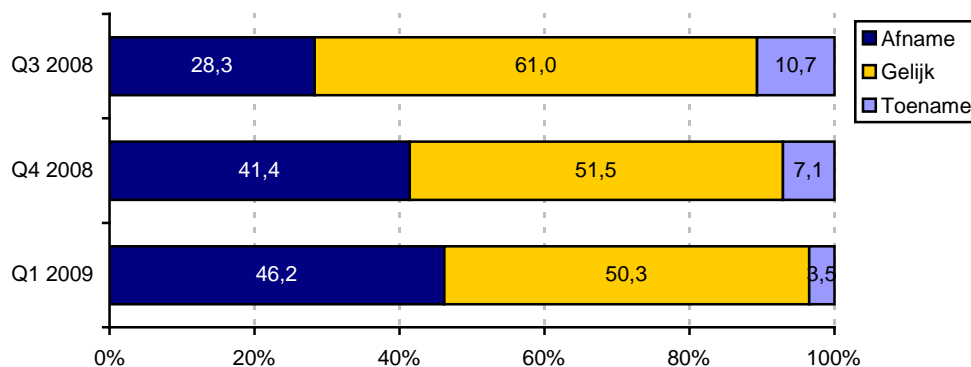
Bron: COEN

4. Financiële resultaten

Helpt bedrijfsleven heeft winstgevendheid zien verslechteren

De bedrijven melden in toenemende mate een verslechtering van hun winstgevendheid. Regionaal vindt ruim 46% (landelijk: 43%) dat de winstgevendheid is verslechterd. Slechts een kleine 4% heeft de winstgevendheid het afgelopen kwartaal zien verbeteren, bij 50% is die gelijk gebleven. Ten opzichte van voorgaande metingen is er sprake van een duidelijke verslechtering. In Zeeland is de winstgevendheid bij meer bedrijven teruggelopen dan in West-Brabant (53% versus 43%).

Ontwikkeling van de winstgevendheid in het afgelopen kwartaal in Zuidwest-Nederland

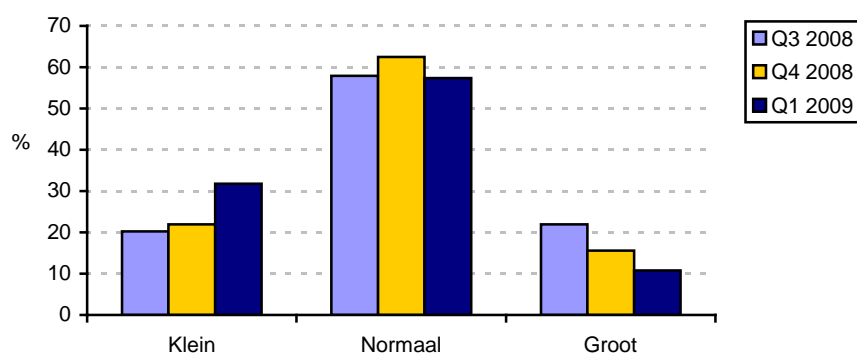

Bron: COEN

Rendement verslechtert snel

Bij de vorige COEN-meting sprak 20% van de bedrijven in Zuidwest-Nederland van een klein rendement. Bij de nieuwe meting is dit sterk opgelopen naar 32%. Het aandeel bedrijven met een groot rendement is gedaald van 16% naar 11%. Het grootste deel van de bedrijven (57%) spreekt nog altijd van een normaal rendement. Vooral in de detailhandel en de vervoerssector (beide 44%) ligt het aandeel bedrijven met een klein rendement hoog. Net als bij de winstgevendheid zien we ook hier dat Zeeland (38%) meer bedrijven kent met een klein rendement dan West-Brabant (29%).

Ontwikkeling van de waardering van het rendement in Zuidwest-Nederland

Bron: COEN

5. Investeringsen

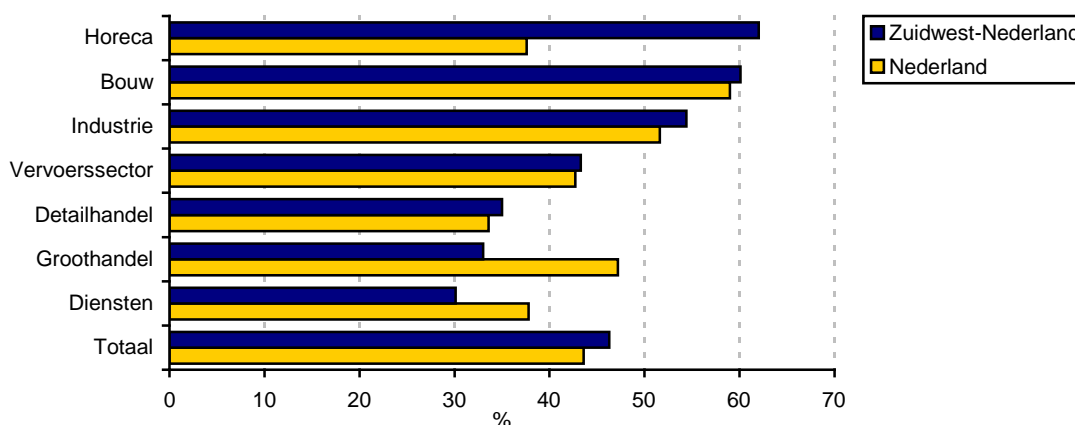
Bedrijven houden hand op de knip

De slechte bedrijfsresultaten en de onzekere vooruitzichten hebben een negatief effect op de investeringen. In Zuidwest-Nederland verwacht in 2009 zo'n 46% een daling van de investeringsuitgaven, een kleine 9% denkt meer te investeren en bij 45% blijven de uitgaven op peil. De percentages zijn ten opzichte van de vorige meting verslechterd. Zo lag het aandeel bedrijven met een daling van de investeringen bij de vorige meting 9 procentpunten lager. Ten aanzien van de investeringen zijn er dus nog geen signalen die wijzen op herstel.

Vooraf horeca en bouw trappen op de rem

Sectoraal zijn er grote verschillen. Vooral in de horeca (62%), bouw (60%) en industrie (54%) worden de investeringsuitgaven naar beneden bijgesteld. In de dienstensector (30%) ligt dit duidelijk lager. Kanttekening is hierbij te plaatsen dat het de omvang van investeringen in de industriële sector vele malen groter is dan die in de zakelijke diensten. Opvallend is het grote verschil bij de horeca tussen Zuidwest-Nederland (62%) en Nederland (38%). Een verklaring hiervoor is moeilijk te geven. Het zijn vooral de Zeeuwse ondernemers die zeer terughoudend zijn ten aanzien van de investeringen. Zo'n 54% verwacht dalende investeringsuitgaven, in West-Brabant is dat 41%.

Aandeel ondernemers dat een daling van de investeringsuitgaven in 2009 verwacht

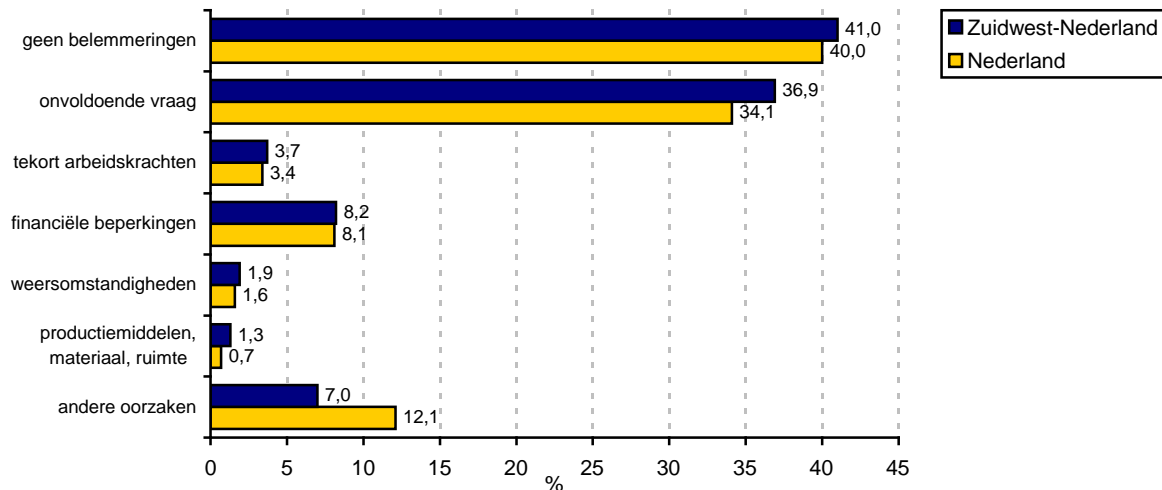
Bron: COEN

6. Productiebelemmeringen

Productiebelemmeringen

Ongeveer 41% van de bedrijven in Zuidwest-Nederland zegt op dit moment geen productiebelemmeringen te ervaren. Dit is vergelijkbaar met het landelijke cijfer. De COEN-vraag over de ervaren productiebelemmeringen geeft aan dat de belangrijkste oorzaak van de economische problemen waar bedrijven nu mee te maken hebben, zit bij de vraaguitval waarmee ze worden geconfronteerd. Bijna 37% ziet onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering. Bij de vorige meting was dit 30%. Iets meer dan 8% heeft last van financiële beperkingen, een stijging van 2 procentpunten. De overige oorzaken komen duidelijk minder voor. Opmerkelijk is wel de ontwikkeling van het tekort aan arbeidskrachten. Bij de eerste meting in het 4de kwartaal van 2008 was een tekort aan arbeidskrachten nog voor 19% de belangrijkste belemmering. Nu is dat nog geen 4%.

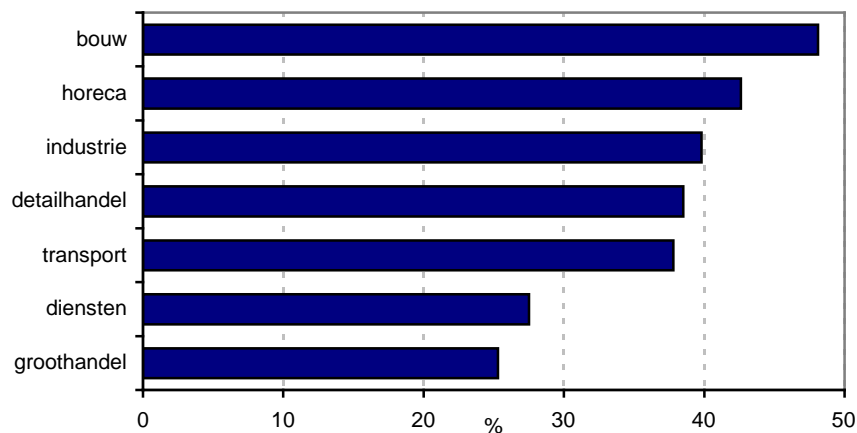
Ervaren productiebelemmeringen Zuidwest-Nederland en Nederland 1ste kwartaal 2009

Bron: COEN

De bouw heeft het meeste last van vraaguitval. Bijna de helft (48%) ziet dit momenteel als belangrijkste belemmering. De horeca (43%) en industrie (40%) scoren op dit punt ook hoog. De financiële beperkingen worden het sterkst ervaren in de horeca en groothandel (beide 11%). In de dienstensector is bij 10% van de bedrijven een tekort aan arbeidskrachten de grootste belemmerende factor.

Aandeel bedrijven per sector dat onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering ziet.

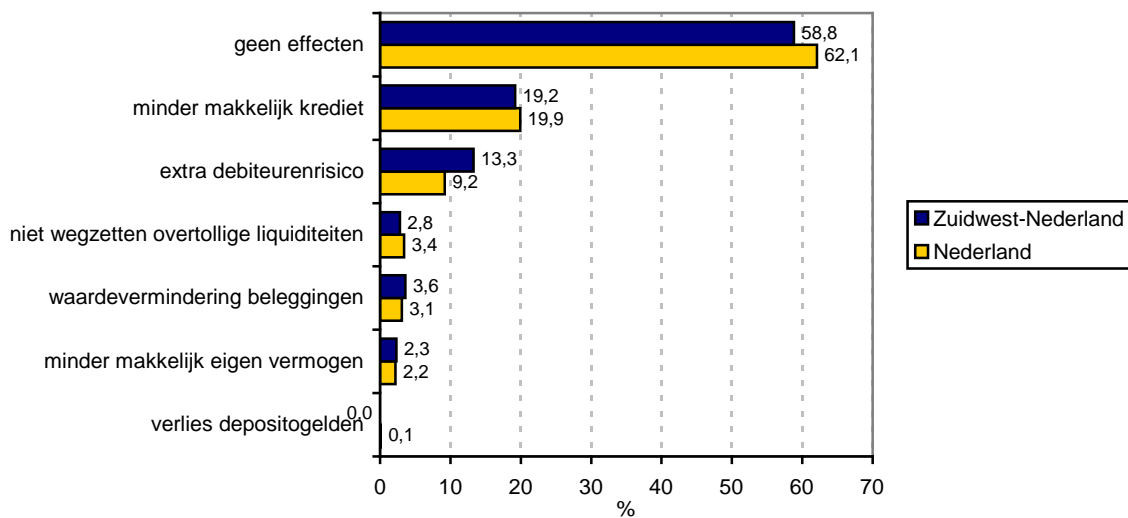

Bron: COEN

7. Effecten en maatregelen kredietcrisis

In de conjunctuurenquête is een (extra) vraag gesteld over de door ondernemingen ervaren gevolgen van de kredietcrisis op de financiële markten. De eerste wellicht opvallende uitkomst is dat bijna 59% meldt met geen van de - in de vraag - genoemde effecten te maken te hebben. Bij de vorige meting was dit nog 65%. Van de 41% die wél effecten heeft ondervonden, is die van het minder makkelijk krijgen van bankkredieten het belangrijkste. In Zuidwest-Nederland gaat het om zo'n 19% van de bedrijven. Bij de sectoren melden vooral de vervoerssector (28%) en de detailhandel (23%) problemen op dit gebied. Opmerkelijk is dat Zeeuwse bedrijven (28%) duidelijk meer problemen ervaren bij het aantrekken van kredieten dan West-Brabantse bedrijven (15%).

Effecten van de kredietcrisis op de bedrijfsvoering (Q2 2009)

Bron: COEN

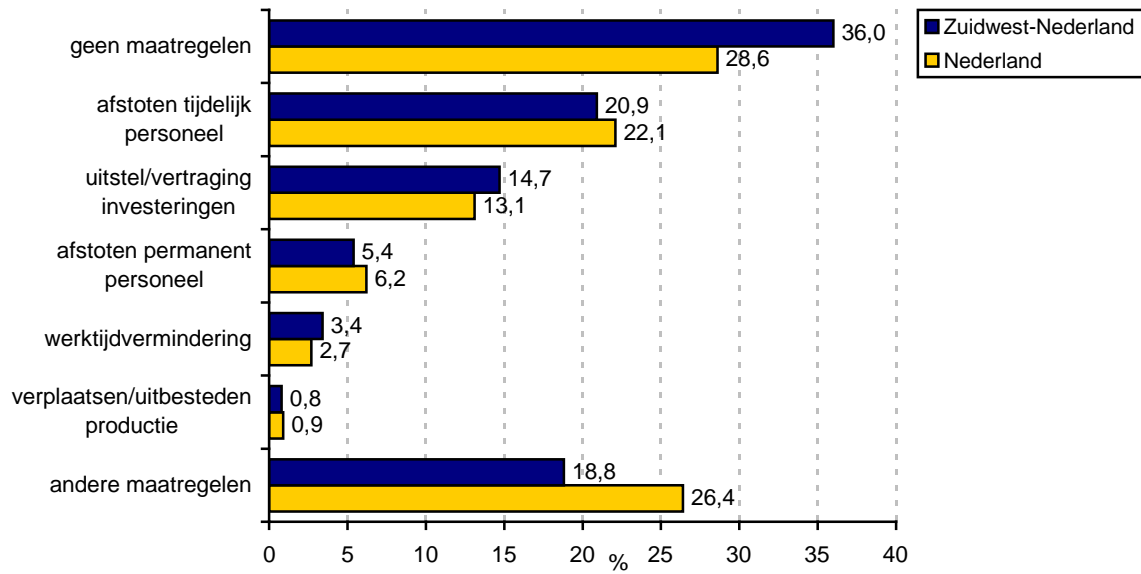
Het tweede effect dat relatief veel als een probleem wordt gevoeld, is het grotere debiteurenrisico dat ondernemingen nu lopen door het niet langer verzekerd kunnen krijgen daarvan bij kredietverzekeraars. Ongeveer 13% van alle bedrijven in Zuidwest-Nederland (landelijk: 9%) heeft hier mee te maken. Opvallend is dat dit percentage in West-Brabant (17%) duidelijk hoger ligt dan in Zeeland (8%). De Zeeuwse ondernemer is mogelijk wat conservatiever in zijn ondernemerschap.

Maatregelen om effecten kredietcrisis op te vangen

Aan bedrijven is gevraagd welke maatregelen ze nemen om de economische crisis het hoofd te bieden. Bedrijven geven aan vooral te snijden in het tijdelijke personeelsbestand. In Zuidwest-Nederland gaat het om bijna 21% van de bedrijven (landelijk 22%). In de bouw (30%) en industrie (24%) ligt dit percentage het hoogst. Iets meer dan 5% van de bedrijven zegt ook te snoeien in het vaste personeel. De industrie is hier koploper met 9%. Ongeveer 15% zegt investeringen te zullen uitstellen of vertragen. Binnen de bouw, detailhandel en horeca ligt dit percentage zelfs boven de 20%. Bij zo'n 3% van de bedrijven is werktijdvermindering aan de orde. Het verplaatsen of uitbesteden van productieactiviteiten wordt nauwelijks als maatregel ingezet. In Zuidwest-Nederland zegt bijna 19% van de bedrijven andere maatregelen te nemen, zoals interne kostenreductie, landelijk is dit een stuk hoger (26%). Iets meer dan 38% van de Zuidwest-Nederlandse ondernemers neemt nog geen maatregelen, duidelijk meer dan landelijk.

Ten opzichte van de vorige meting zijn er maar weinig verschuivingen zichtbaar. De percentages met betrekking tot het afstoten van vast en tijdelijk personeel zijn gelijk gebleven. Het verplaatsen / uitbesteden van productie wordt nu wel minder genoemd (was 5%).

Maatregelen om effecten van economische crisis op te vangen

Bron: COEN

In Zeeland nemen de ondernemers meer maatregelen dan in West-Brabant. Er wordt meer tijdelijk (21% versus 19%) en vast personeel (7% versus 5%) afgestoten en ook worden investeringen vaker uitgesteld/vertraagd (18% versus 13%).